

NOTAT

UTVIKLING I PRISER OG MARGINER I VERDIKJEDEN FOR MAT 2020-2022

MENON-PUBLIKASJON NR. 160/2022

Av Petter Krogh Nilsen, Erika Karttinen og Erland Skogli

Forord

På oppdrag fra Virke Dagligvare¹ har Menon Economics analysert utviklingen i priser og marginer i verdikjeden for mat. Vi vil takke alle som har bidratt med tall og fakta i utredningen. Menon står ansvarlig for alt innhold i notatet.

Desember 2022

Erland Skogli
Prosjektleder
Menon Economics

---

¹ Coop, Bunnpris og NorgesGruppen er medlemmer i Virke Dagligvare.

Innhold

SAMMENDRAG	3
1 BAKGRUNN OG METODE	4
1.1 Tidligere undersøkelser av marginer	4
1.2 Metode	5
1.3 Data	6
2 HVA PÅVIRKER PRISENE I VERDIKJEDEN?	7
2.1 Prisene for primærprodusentene settes stort sett i jordbruksoppgjøret	7
2.2 Næringsmiddelindustrien	8
2.3 Grossistleddet	8
2.4 Kjedeleddet	9
3 PRISUTVIKLINGEN PÅ OVERORDNET NIVÅ	11
4 PRISUTVIKLINGEN FOR UTVALGTE KATEGORIER OG PRODUKTER	13
4.1 Meieri	13
4.2 Kjøtt og kjøttvarer	16
4.3 Kylling og egg	20
4.4 Frukt og grønt	21
5 HVA SKJER INTERNASJONALT?	24
5.1 Prisene stiger internasjonalt	24
5.2 Utviklingen i marginer for internasjonale dagligvareaktører	25
6 NORSKE RAPPORTERTE RESULTATER FOR 2022	26

Sammendrag

Store kostnadssjokk har truffet hele verdikjeden for dagligvarer i Norge i 2022. De internasjonale råvareprisene har steget kraftig, særlig for fôr. I tillegg har økte strømpriser påvirket verdikjeden, da mye av næringsmiddelindustrien er energiintensiv. Videre har etterspørselen etter dagligvarer vært volatil de siste årene. I løpet av pandemien steg etterspørselen i forbrukermarkedet, men nå er denne veksten reversert.

Også prisene på dagligvarer ut mot forbruker har økt. Et av de store spørsmålene er hvorvidt økningen i priser kan forklares av kostnadssjokkene, eller hvorvidt marginene i verdikjeden for mat har økt. Et annet spørsmål er hvilket ledd i verdikjeden det er som driver kostnadsøkningene ut til forbruker.

I dette notatet analyserer vi utviklingen i priser innenfor enkelte produktkategorier, og bruker dette som en indikasjon på utviklingen i produktmarginer. Vi ser på utviklingen i januar 2020 sammenlignet med utvikling i oktober 2022.

Matvareprisene har ikke økt mer enn forbrukerprisene i gjennomsnitt i tidsperioden 2020-2022. Matvareprisene økte kraftig høsten 2022, men lå før det betydelig lavere enn den generelle utviklingen i forbrukerpriser.

Produsentprisene har økt mer enn forbrukerprisene i gjennomsnitt i 2021 og 2022, og er opp 28 prosent i tidsperioden 2020-2022 sammenlignet med 13 prosent for matvarer.

Bøndernes kostnader har hatt en høyere prosentvis vekst enn både forbrukerprisene og produsentprisene i 2021 og 2022, og er opp 36 prosent i oktober 2022 sammenlignet med januar 2020.

Utvikling i konsumprisindeks for matvarer, produsentprisindeksen for næringsmiddelindustrien og bondens prisindeks 2020-2022

Det er vanskelig å vurdere utviklingen i marginer basert kun på utvikling i priser i de forskjellige leddene i verdikjeden. **Basert på de overordnede tallene virker det likevel lite sannsynlig at marginene innenfor dagligvare har økt mer i detaljistleddet, altså forbrukerprisene, enn i produsentleddene i løpet av 2020-2022.**

En analyse av utviklingen innenfor utvalgte produktkategorier (meieri, kjøtt, kylling, egg, frukt og grønt) styrker konklusjonen om at marginene i detaljistleddet ikke har økt mer enn i produsentleddet. Prisutviklingen for de fleste produktkategoriene følger samme mønster, hvor prisøkningene starter i primærprodusentleddet og forplanter seg gjennom produsentleddet til forbrukerleddet. Prisøkningene har i hovedsak inntruffet senere i forbrukerleddet, og det synes derfor som at marginene innen dagligvarehandel har vært under press. Ved forrige prisjusteringsvindu fra leverandørene har likevel forbrukerprisene i flere av varegruppene tatt igjen leverandørprisveksten.

Matvareprisene i Norge har steget mindre enn i andre land, også våre nordiske naboland. Samtidig har bøndernes kostnader økt kraftig, også på importerte innsatsfaktorer. **Prisøkningene innen dagligvare synes derfor å i hovedsak skyldes reelle økninger i produksjonskostnader på verdensbasis, heller enn økte marginer i den norske verdikjeden.**

1 Bakgrunn og metode

Store kostnadssjokk har truffet hele verdikjeden for dagligvarer i Norge i 2022. De internasjonale råvareprisene har steget kraftig, særlig for fôr. I tillegg har økte strømpriser påvirket verdikjeden, da mye av næringsmiddelindustrien er energiintensiv. Orkla uttalte blant annet sommeren 2022 at de stod ovenfor den største endringen i prisene på innsatsfaktorer noensinne.² Forbrukerrådet har også vært bekymret for at kjeder og leverandører har økt prisene mer enn nødvendig.³

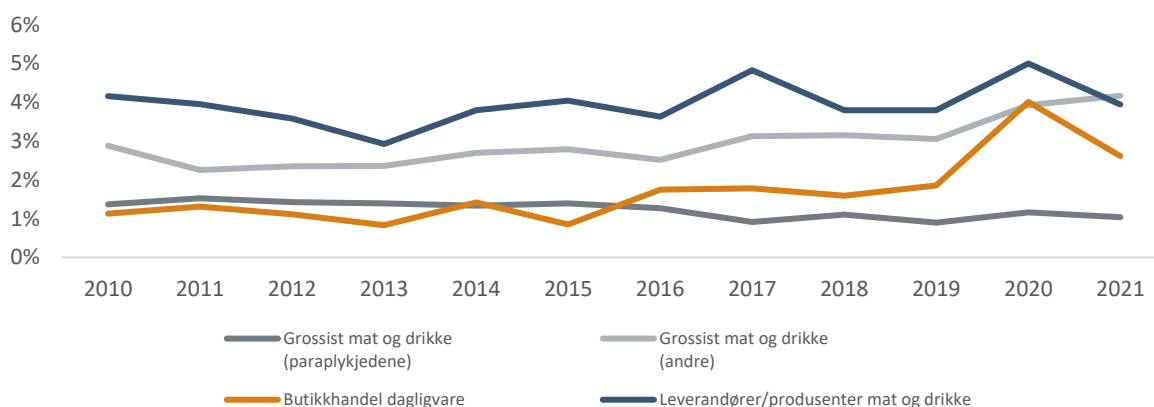
I tillegg har etterspørselen etter dagligvarer vært volatil de siste årene. I løpet av pandemien steg etterspørselen i forbrukermarkedet, men nå er denne veksten reversert. Omsetningen i det norske dagligvaremarkedet falt med 5,6 prosent i tredje kvartal 2022, og målt i volum var nedgangen hele 7,6 prosent.⁴

Det har også vært diskusjoner i media rundt prisøkningene i dagligvarebransjen, og Norges Bondelag har arrangert Frokostseminar om temaet. Et av de store spørsmålene er hvorvidt økningen i priser kan forklares av kostnadssjokkene, eller hvorvidt marginene i verdikjeden for mat har økt. Et annet spørsmål er hvilket ledd i verdikjeden det er som driver kostnadsøkningene ut til forbruker.

1.1 Tidligere undersøkelser av marginer

Menon har tidligere undersøkt utviklingen i driftsmarginene i de ulike delene av verdikjeden med unntak av primærleddet. Marginene har vist seg å være relativt stabile over tid, som vist i Figur 1-1.⁵ Det var imidlertid et hopp i marginene i 2020 i forbindelse med den betydelige etterspørselsøkningen innen dagligvare, men dette ser ut til å reverseres relativt raskt med fall i marginene for både detaljister og produsenter i 2021, som er før de store kostnadsøkningene vi har sett i 2022. Lavest har driftsmarginene vært innenfor grossistleddet og butikkhandelen. Videre har driftsmarginene historisk vært relativt lave i dagligvaredetaljistleddet sammenlignet med andre detaljhandelsnæringer, som sportsutstyr, skotøy, apotekvarer, møbler og klær.⁶

Figur 1-1 Driftsmarginer i dagligvareverdikjeden, 2010-2021. Kilde: Menons regnskapsdatabase

² <https://www.nettavisen.no/okonomi/na-bli-maten-dyrere-uvanlig-hoye-prisokninger/s/5-95-556129>

³ <https://www.nettavisen.no/okonomi/skeptisk-til-okte-matpriser-det-er-lett-a-maskere-det-i-okte-ravarepriser/s/5-95-638531>

⁴ NielsenIQ RMS MAT Q3 2022

⁵ En bredere analyse av utviklingen i driftsmarginer i den norske verdikjeden for dagligvarer perioden 2010-2021 gjøres i en kommende rapport.

⁶ Menon-publikasjon nr. 112/2020 Marginbildet i dagligvarebransjen

1.2 Metode

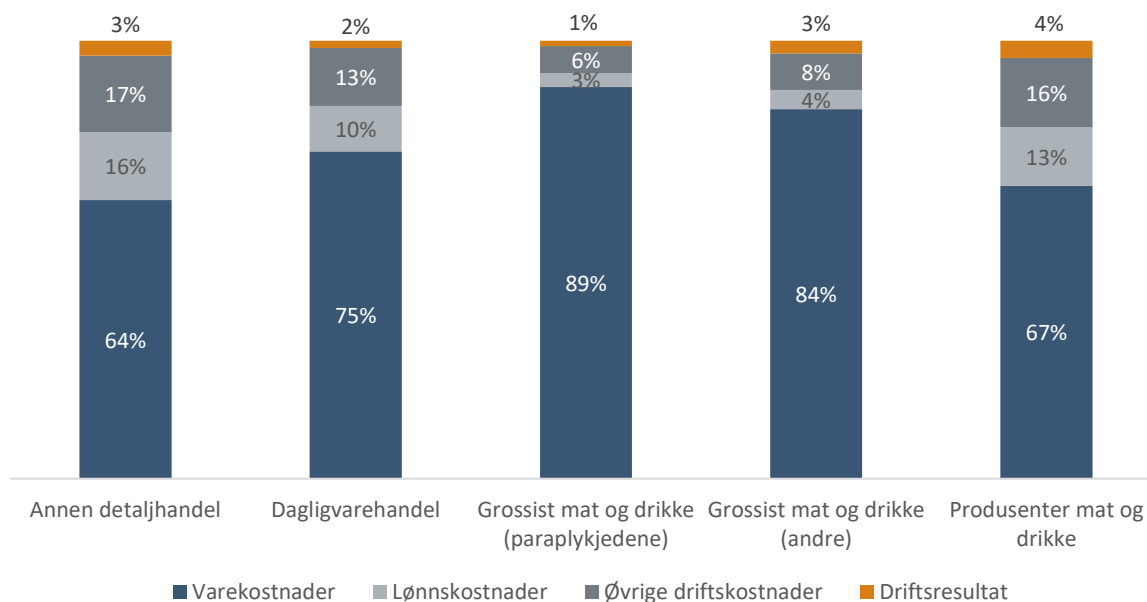
For å beregne driftsmarginer, bruker Menon publiserte driftsmarginer. Disse publiseres kun én gang i året, som regel i løpet av høsten for foregående regnskapsår. Unntaket er børsnoterte selskap som publiserer kvartalsrapporter. I perioder med kostnadssjokk er det dermed utfordrende å benytte regnskapsdata til å analysere utviklingen på kort sikt.

Det finnes likevel annen statistikk som kan benyttes for å gi en *indikasjon* på utviklingen i marginene for de ulike leddene av dagligvareverdikjeden.

I dette notatet analyserer vi utviklingen i priser innenfor enkelte produktkategorier, og bruker dette som en indikasjon på utviklingen i produktmarginer. Produktmargin blir også omtalt som brutto fortjeneste og er pris fratrukket direkte (rå)varekostnad. Den direkte varekostnaden utgjør en stor andel av kostnadene i alle leddene i verdikjeden for dagligvare, slik som er vist i Figur 1-2. Særlig høy er denne andelen i grossistleddet. Dersom ett ledd i verdikjeden opplever en økning i varekostnad på et bestemt produkt, kreves det en tilsvarende prisøkning for å opprettholde produktmarginen. Det faktiske kronebeløpet avhenger av om marginer måles i kroner eller prosent. Ettersom vi kun har relative prisnivå kommenteres utviklingen i prosent i denne rapporten. Dersom varekostnaden utgjør en stor del av kostnaden, vil disse to målene være relativt like.

Hva varekostnaden består i, varierer mellom leddene i verdikjeden. I industrileddet er den kostnaden til råvarene som tilvirkes, og vil typisk bestå av kostnadene til en rekke ulike råvarer. For mange næringsmidler er det likevel en hovedingrediens som står for store deler av råvarekostnadene. For dagligvarebutikkene vil varekostnaden være innkjøpsprisen for den gitte varen.

Figur 1-2 Driftskostnader⁷ som andel av omsetning (gjennomsnitt for perioden 2010-2021). Kilde: Menon

⁷ Varekostnader er her definert som regnskapspostene vareforbruk og beholdningsendringer. Disse regnskapspostene inkluderer også frakt og offentlige avgifter med unntak av merverdiavgift. Lønnskostnader inkluderer alle former for godtgjørelse til selskapets ansatte, arbeidsgiveravgift og pensjon. Øvrige driftskostnader består av regnskapspostene avskrivninger, nedskrivninger og andre driftskostnader. Se vedlegg for nærmere beskrivelse om datagrunnlag og metode.

Basert på utviklingen i priser kan vi vurdere *utviklingen* i produktmarginer for leddene i dagligvareverdikjeden. Vi kan likevel ikke vurdere nivået på produktmarginene i de ulike leddene. Vi kan heller ikke vurdere hvor mye den totale driftsmarginen er blitt påvirket, ettersom dette avhenger av utvikling også i de øvrige kostnadskomponentene. Selv om en gitt produktmargin opprettholdes kan den totale driftsmarginen falle dersom eksempelvis strøm og transportkostnader øker eller, som i dagligvaremarkedet nå, fall i etterspørsel fører til at det er mindre salg å fordele de faste kostnadene på.

Vi har brukt januar 2020 som startpunkt for vår analyse. Dette gjør at vi fanger opp utviklingen fra før covid-19 pandemien inntraff, utviklingen i løpet av pandemien og den påfølgende krigen i Ukraina. Både pandemien og krigen i Ukraina har påvirket verdikjeden for dagligvarer. Pandemien førte også til en betydelig omlegging av handlevaner for forbrukere.

1.3 Data

For løpende prisutvikling finnes det en rekke datakilder som utarbeides på månedsbasis. I dette notatet har vi benyttet oss av følgende datakilder.

NIBIO publiserer månedlige indekser for prisutviklingen på forbruker-, grossist- og produsentnivå. Med grossistnivå menes her salg av råvarer eller priser til dagligvaregrossist for ferdige produkter.⁸ At indeksene er fordelt på ulike produktgrupper og produkter for ulike nivå i verdikjeden gjør denne til en ideell indeks for å følge prisendringer gjennom verdikjeden. Indeksene ble opprinnelig etablert i forbindelse med rapporten «Matpriser 1980-2000»⁹. Indeksene baserer seg i hovedsak på offentlig tilgjengelige tall fra SSB, men noen av tallene er spesialbestilte. NIBIOs statistikk er en mye brukt kilde av aktørene i verdikjeden.

SSB produserer konsumprisindeksen (KPI) som viser prisutviklingen ut mot sluttbruker. I tillegg lager de indeksene produsentprisindeksen (PPI) og prisindeks for førstegangsomsetning innenlands (PIF). Produsentprisindeksen måler utviklingen på varer i produsentleddet ved salg til det norske markedet og eksport. Prisobservasjoner er salgspris ved fabrikkporten inkl. eventuell fakturert verdi av emballasje og transport med bedriftens eget personell og materiell, eksklusiv alle avgifter. Prisindeks for førstegangsomsetning måler prisen på varer første gang de omsettes i Norge, og måler dermed også prisen på importerte varer. Sammen måler disse to indeksene prisutviklingen i produsent- og importleddet av økonomien.

Landbruksdirektoratet samler inn statistikk for primærleddet, blant annet målpriser og oppnådde priser innen en rekke av primærnæringene.

Agri Analyse lager Bondens prisindeks (BPI) som måler kostnadsutviklingen for viktige innsatsfaktorer for norsk landbruk. Indeksen er vektet ut ifra bøndernes utgifter.

---

⁸ For kjøtt måles prisen for hele slakt til videreforedling fra Nortura, mens det for meieri måles i listepriser på ferdig tilvirkede forbrukervarer fra Tine til grossist.

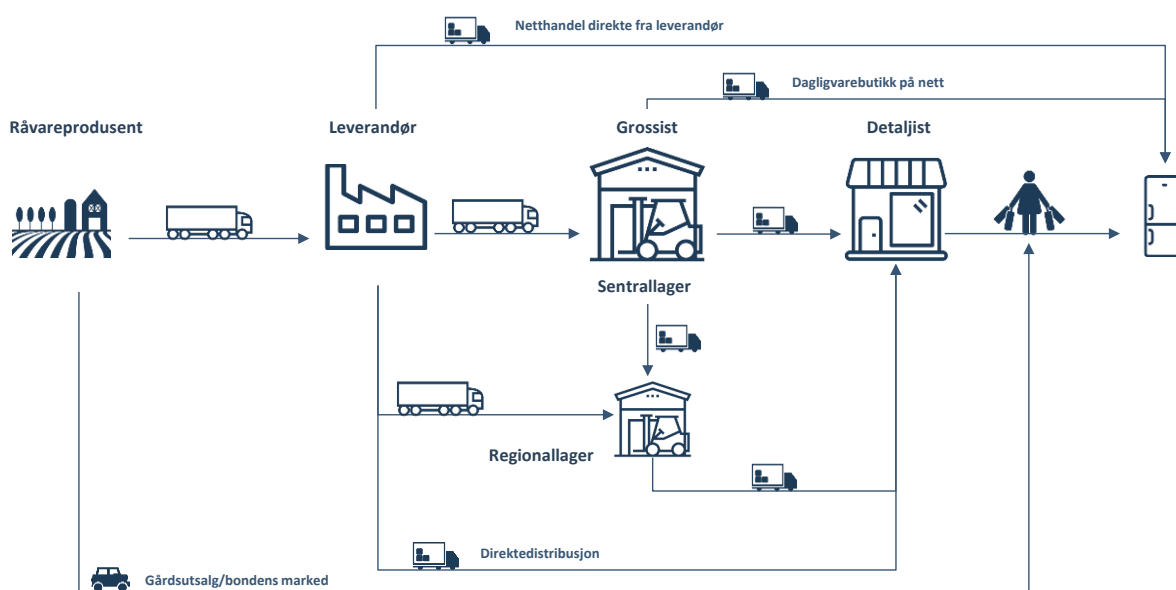
⁹ Løyland, J., Gudem, R., (2000), *Matpriser 1980-2000. Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser, NILF Rapoport 2000-3*, <https://nibio.braqe.unit.no/nibio-xmloi/handle/11250/2465962>

2 Hva påvirker prisene i verdikjeden?

De ulike leddene i verdikjeden for dagligvarer står ovenfor ulike rammevilkår, kostnadsdrivere og konkurransesituasjon. I det følgende går vi derfor gjennom noen sentrale faktorer som påvirker prisene i de ulike leddene i verdikjeden.

Leddene i verdikjeden er illustrert i Figur 2-1 under. I tillegg inkluderer illustrasjonen også logistikk knyttet til distribusjon av varene. Dagligvarene må pakkes og lagres på riktig måte gjennom hele verdikjeden. For å sikre at nettverket av dagligvarebutikker spredt over et langstrakt land som Norge har varene kundene trenger når de trenger dem, til høy kvalitet og lave priser, kreves en effektiv distribusjonskanal.¹⁰

Figur 2-1 Illustrasjon av leddene i dagligvareverdikjeden. Kilde: Menon

2.1 Prisene for primærprodusentene settes stort sett i jordbruksoppgjøret

Primærprodusentleddet består i hovedsak av produsentene av landbruksvarer som benyttes i norsk matproduksjon. I tillegg kommer fiskeri- og havbruksnæringen, men dette utgjør en liten del av det nasjonale forbruket. Landbruksnæringen er preget av en rekke mindre produsenter som i mange tilfeller samarbeider gjennom samvirker. I noen tilfeller er samvirkene også aktive innen næringsmiddelindustrien, men vi regner de da i hovedsak som en del av næringsmiddelindustrien. Samvirkene har likevel betydning for prisdannelsen i markedet. Disse har både mottaks- og leveringsplikt som gjør at deres priser fungerer som en markedspris ved at primærprodusenter og andre industriaktører utenfor samvirket kan handle med disse til gitte priser. Prisene kan enten settes av samvirket for å sikre balanse i markedet, slik som storfe, kylling og egg, eller i jordbruksavtalen slik som for melk, visse typer grønnsaker. Dersom prisene som sikrer likevekt i markedet avviker betydelig fra de gitte prisene, åpnes det for import.

¹⁰ Se også Menon-publikasjon nr. 27/2020 [Grossist- og distribusjonsvirksomhet i norsk dagligvare: analyse av dagens organisering og vurdering av innspill knyttet til regulering](#)

Landbrukspolitikken, og især hovedavtalen for jordbruket og de årlige jordbruksoppgjørene, dikterer i realiteten mye av utviklingen og rammevilkårene i næringen. Her settes blant annet produksjonstilskudd, pristilskudd og rammene for hvor stor prisøkningen kan være på målprisregulerte produkter.¹¹ Støtte for dekning av kostnadene knyttet til jordbruket og prisregulering av landbruksvarer legger føringer for hvor høye prisøkningene kan bli for regulerte produkter.

Bondens prisindeks viser en økning i kostnader på 36 prosent fra januar 2020 til oktober 2022.¹² Kostnadsveksten har vært særlig høy på slutten av perioden og det er elektrisitet, diesel kunstgjødsel som er innsatsfaktorene som har økt mest. Grunnet den ekstraordinære kostnadsveksten på viktige innsatsfaktorer ble det gitt en ekstrautbetaling av produksjonstilskudd i 2022.

2.2 Næringsmiddelindustrien

Leverandørleddet består av aktørene som produserer og videreselger produktene som selges i dagligvarebutikkene. Tidligere var det leverandørene selv som distribuerte varene ut til dagligvarebutikkene. Per i dag er det kun Tine og Ringnes som selv står for distribusjonen til butikkene. Det norske importvernet på landbruksvarer skjermer enkelte produktgrupper for konkurranse fra utlandet og har bidratt til en høy konsentrasjon i leverandørleddet for flere landbruksvarer i Norge, men konsentrasjonen er også høy innen kategorier som ikke er omfattet av importvernet.

Leverandørene forhandler priser med dagligvarekjedene hovedsakelig på høsten, og prisene kan variere mellom kjedene. Prisendringer fra leverandør til grossist trer i kraft hovedsakelig i februar og juli, når de generelle listepriene justeres. Kjedene har typisk kjøpermakt og kan forhandle seg frem til lavere priser, noe som begrenser leverandørens muligheter for prisøkninger. Disse rabattene er likevel typisk gitt som bestemte avslag på listepriene. Samtidig er kjedene på kort sikt avhengige av leverandørene, ettersom det er utfordrende å eventuelt erstatte leverandørens produkter på kort tid. På kort sikt, i det minste, vil derfor leverandørene også ha selgermakt, noe som begrenser kjedenes muligheter for å forhandle lavere priser.

2.3 Grossistleddet

Grossistleddet er ofte inkorporert inn i organisasjonene til produsentene eller kjedene, men det kan også være frittstående grossister som eksempelvis Servicegrossistene som leverer til HORECA-markedet. Viktige kostnadsdrivere innen grossistdistribusjon er drivstoff og strømkostnader. Flere typer varer krever lagring på kjølelager og transport i temperaturregulerte biler som dermed gir ytterligere høyere strøm og drivstoffutgifter.

Tilstrekkelig skala på både mengden varer og distribusjonsnettverket er også viktig for å holde et lavt kostnadsnivå, men dette vil typisk ligge relativt stabilt over tid når en aktør har oppnådd et tilstrekkelig volum.

Med kjedeledet menes de overordnede konsernene som driver salg til forbruker. I denne rapporten skilles det i utgangspunktet ikke mellom de ulike nivåene i deres verdikjeder som individuelle butikker, paraplykjeder, konsern og grossistvirksomhet. Alle kjedene har omfattende grossistvirksomhet og transporterer selv varene fra de fleste leverandørene ut til sine utsalgssteder. Tine og Ringnes er eneste leverandører som selv har omfattende

---

¹¹ Målpris skal være den prisen bonden reelt sett skal kunne få for varene sine. Tine, Nortura og Norske Felleskjøp har ansvar for at deres respektive gjennomsnittlige målpriser holder seg på eller under de fastsatte målprisene i jordbruksavtalen.

¹² <https://www.agrianalyse.no/bondens-prisindeks/category890.html>

grossistvirksomhet og leverer selv varer ut til utsalgsstedene. Ettersom grossistleddet ofte er vertikalt integrert med de andre leddene, har vi ikke tilgang til separat statistikk for dette leddet i verdikjeden.

2.4 Kjedeleddet

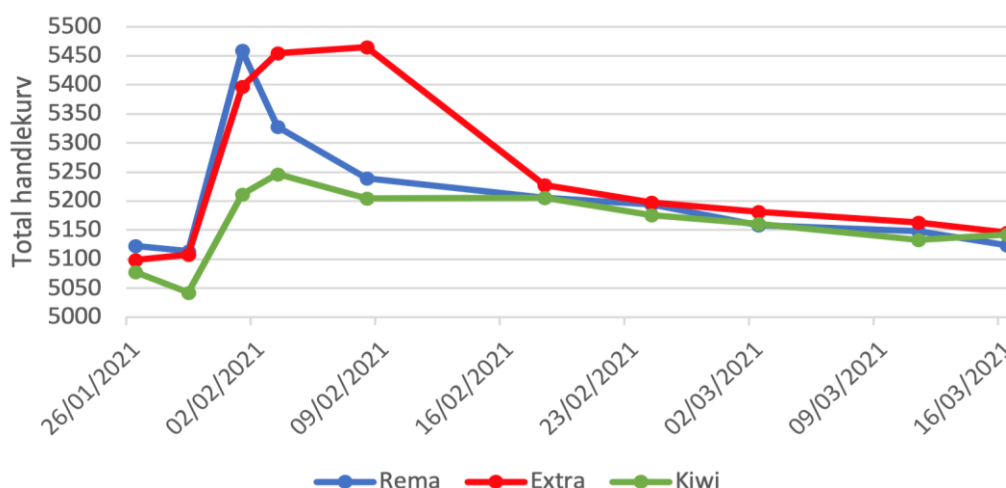
Konkurransen mellom dagligvarekjedene er preget av at aktørene følger hverandre relativt tett på pris, noe som ofte gir utslag i like utsalgspriser på tvers av aktørene. Ettersom det er vanskelig for kundene å orientere seg på et så bredt produktutvalg, er pristester som VGs matbørs viktige markører for å signalisere lavere priser enn konkurrentene ut til forbruker.

Prisøkninger finner sted i hovedsak i forbindelse med prisøkninger fra leverandører. Kjeden har ved dette tidspunktet et behov for å justere prisene hvis de ønsker å opprettholde en gitt margin og lønnsomhet, gitt at varekostnaden har økt. Prisreduksjoner oppstår ofte i forbindelse med typiske pristestperioder. Da oppstår det tidvis «priskriger» på varer som med høy sannsynlighet vil inngå i pristester. Samtidig kjører dagligvareaktørene gjerne kampanjer på spesielle sesongprodukter eller produkter som har særlig høy oppmerksomhet som grillmat om sommeren og julerelaterte produkter i desember.

Dagligvareaktørene selger et bredt utvalg av produkter som til sammen danner en varekurv. Det kan derfor være spesielle produkter som prises lavt for å trekke kunder til butikken, slik at produktmarginen kan variere på tvers av ulike produkter og tidsperioder. Prisene hos dagligvareaktørene viser derfor typisk en langt høyere tilfeldig- og sesongvariasjon enn priser for leverandørene.

I etterkant av leverandørenes prisjusteringer i februar og juli ser man typisk et hopp i prisene i dagligvareleddet før de faller igjen på sikt. Denne dynamikken er dokumentert i en nylig masteroppgave som gjorde observasjoner av priser for 160 produkter før og etter prisjusteringsvinduet i februar 2021.¹³ Resultatene for den totale handlekurven som ble undersøkt er presentert i Figur 2-2.

Figur 2-2 Kjedenes prisendringer på 160 utvalgte produkter (målt i kroner) i forbindelse med leverandørenes prisjusteringer i februar 2021. Kilde: Helgø og Kilstad (2021)

¹³ Helgø H., Kilstad T.C., 2021, *Prisovervåking i det norske dagligvaremarkedet*, Masteroppgave, Norges Handelshøyskole, tilgjengelig fra: <https://openaccess.nhh.no/nhh-xmlui/bitstream/handle/11250/2779844/masterthesis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Basert på studien av prisjusteringsvinduet ser vi at kjedene øker prisene som respons på de økte varekostnadene. Vi ser samtidig at prisendringene er ulike og at prisene faller relativt raskt i etterkant av prisøkningene mot en ny likevektspris.

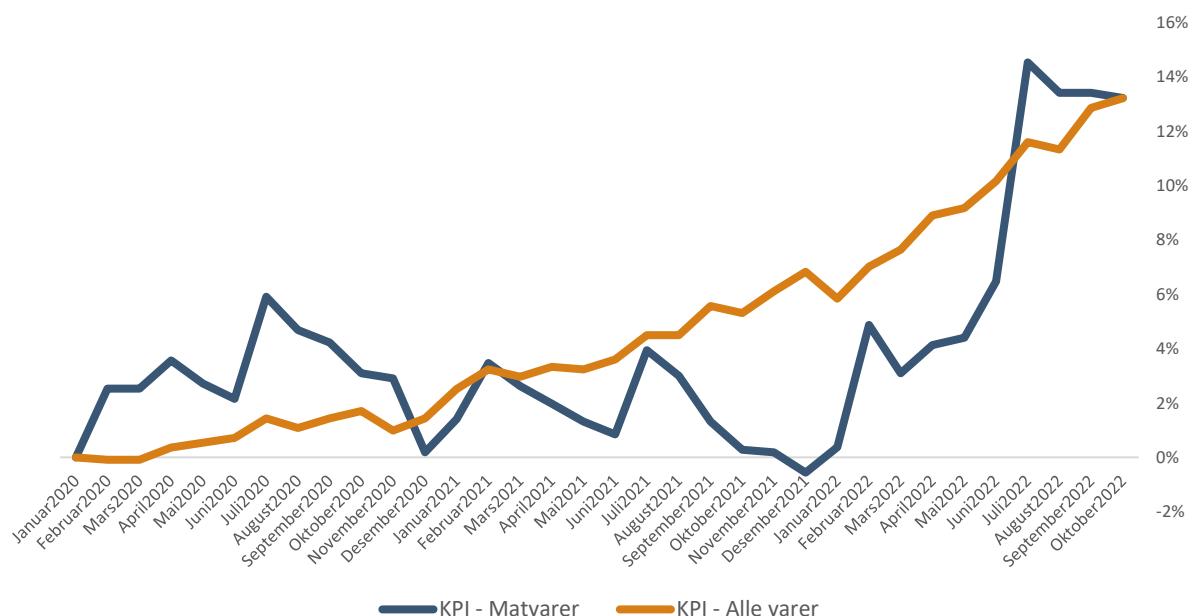
Den totale markedsdynamikken med utvalgte kampanjeprodukter, sesongvariasjoner og kortsiktige prishopp i forbindelse med justeringsvinduet innen dagligvare, gjør at det er lite hensiktsmessig å ta kortsiktige prisendringer på enkeltprodukter til inntekt for økte marginer i kjedeledet.

3 Prisutviklingen på overordnet nivå

Matvareprisene økte kraftig høsten 2022, men prisveksten lå fra januar 2021 frem til sommeren 2022 betydelig lavere enn den generelle prisveksten. I oktober 2022 hadde utviklingen i matvarepriser tatt igjen utviklingen i konsumprisindeksen for alle varer. Produsentprisene økte mer enn matvareprisene i gjennomsnitt i 2021 og 2022, og er opp 28 prosent i oktober 2022 sammenlignet med januar 2020, mot 13 prosent økning matvarer til forbruker. Fra starten av 2021 har bøndenes innsatsfaktorer økt med 36 prosent.

Utviklingen i prisene for matvarer og alkoholfrie drikkevarer har ligget bak generell utvikling i forbrukerpriser store deler av 2021 og 2022. I løpet av sommeren 2022 har prisene for matvarer og alkoholfrie drikkevarer likevel økt, slik at økningen nå er ca. like høy som for forbrukerprisene i snitt sammenlignet med januar 2020.

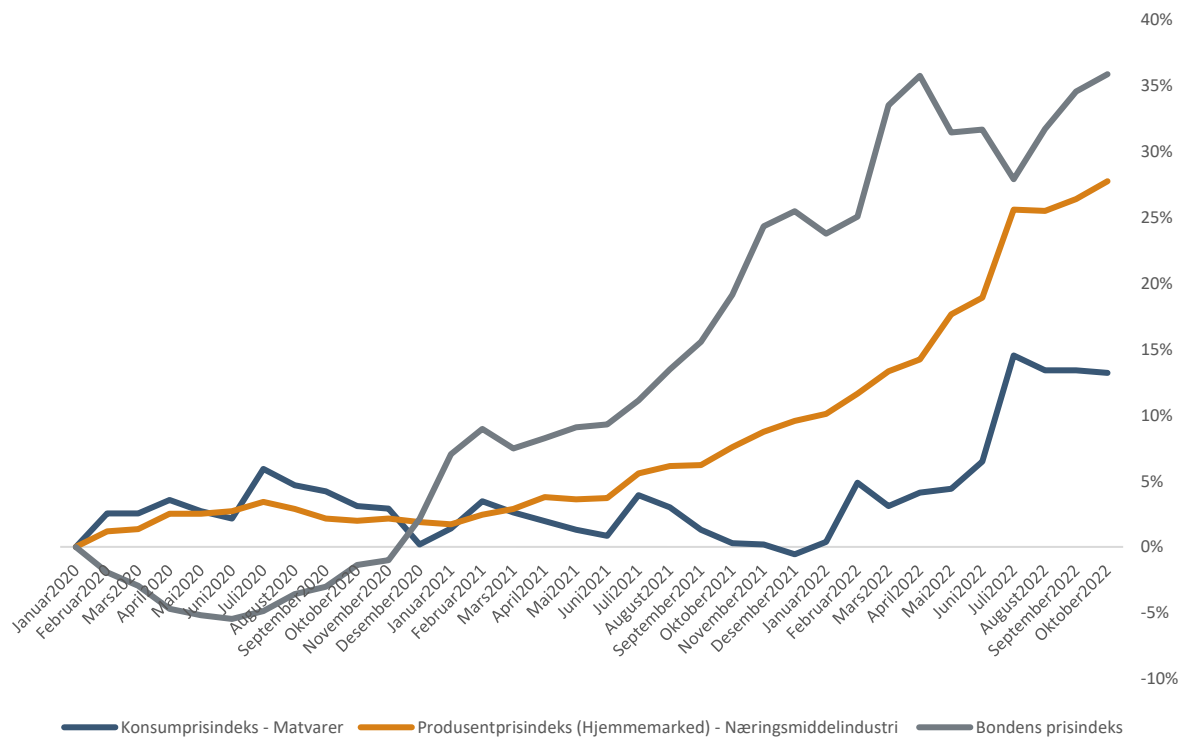
Figur 3-1 Utvikling i konsumprisindeks (KPI) for alle varer samt for matvarer og alkoholfrie drikkevarer. Kilde: SSB

Fra 2020 har forbrukerprisene økt jevnt, men med økt takt fra årsskiftet. Konsumprisindeksen er i oktober 2022 opp 13,2 prosent sammenlignet med januar 2020. Matvareprisene hadde kraftig vekst i februar og juli 2020, noe som ikke er unormalt ettersom prisjusteringene fra leverandørene inntreffer på disse tidspunktene. I etterkant av dette har matvareprisene stort sett falt frem til desember 2021, og var da på et lavere nivå enn i januar 2020. Prisene har deretter økt kraftig ved begge prisjusteringsvinduene, og er opp 11,8 prosent i oktober 2022 sammenlignet med januar 2020.

Veksten i matvarepriser siden januar 2020 er betydelig lavere enn veksten i produsentprisene. I 2020 lå konsumprisindeksen relativt jevnt med SSBs produsentprisindeks for norsk næringsmiddelindustri til hjemmemarkedet. Fra februar 2022 har det vært en kraftig og vedvarende vekst i produsentprisene. Matvareprisene har frem til prisjusteringsvinduet sommeren 2020 holdt seg relativt stabile, og økningen etter dette er ikke nok for å ta igjen økningen i produsentprisene.

Figur 3-2 Utvikling i konsumprisindeks for matvarer, produsentprisindeksen for næringsmiddelindustrien for varer til det norske markedet og bondens prisindeks. Kilde: SSB og Agri Analyse

Som nevnt i kapittel 1, er det vanskelig å vurdere utviklingen i marginer basert kun på utvikling i priser i de forskjellige leddene i verdikjeden. Basert på de overordnede tallene virker det likevel lite sannsynlig at marginene innenfor dagligvare har økt mer i kjedeledet enn i produsentledet i løpet av 2020-2022.

4 Prisutviklingen for utvalgte kategorier og produkter

Prisutviklingen for de fleste produktkategoriene følger samme mønster, hvor prisøkningene starter i primærproducentleddet og forplanter seg gjennom produsentleddet til forbrukerleddet. Prisøkningene har i hovedsak intruffet senere i forbrukerleddet, og det synes derfor som at marginene innen dagligvarehandel har vært under press. Ved forrige prisjusteringsvindu fra leverandørene har likevel forbrukerprisene i flere av varegruppene tatt igjen veksten i leverandørprisene.

I dette kapitlet går vi gjennom prisutviklingen på ulike ledd for produktgruppene meieri, kjøtt, kylling, egg og frukt og grønt. Dette er alle kategorier hvor det i stor grad foregår norsk primærproduksjon og importen er lav. Videre mottar kategoriene stor oppmerksomhet fra forbrukere.

Grunnet forskjeller i verdikjedene for ulike produkter og ulike datakilder er det vanskelig å måle definitiv utvikling på riktig transaksjonstidspunkt mellom de ulike aktørene i verdikjeden. For kjøtt har vi for eksempel kun produsentpriser fra SSB på aggregert nivå, ikke fordelt på de ulike kjøttslagene hvor prisendringene har vært ulik. Kjeden av transaksjoner er også lang, og kan gå via produsent til slakteri, industriaktør, merkevareeier, dagligvaregrossist grossist og til slutt detaljist.

4.1 Meieri

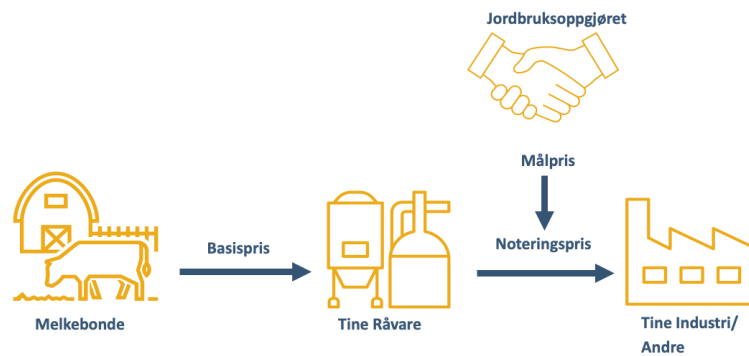
Melkeproduksjonen i Norge foregår ved spredte gårdsbruk, men melken omsettes i hovedsak gjennom Tine Råvare som er markedsregulator. Tine Råvare selger melken til Tine Industri eller andre produsenter.

Basisprisen er prisen bonden mottar for melken, og er justert for en rekke tillegg og trekk. Basisprisene justeres jevnlig og følger et relativt omfattende prisingssystem basert på blant annet kvalitet, næringsinnhold, geografi og sesong.¹⁴ Noteringsprisen er prisen Tine Råvare videreselger melken for, både til Tine Industri og andre aktører. Forskjellen mellom basisprisen og noteringsprisen skal dekke Tine Råvares kostnader til innsamling og bearbeiding av råmelk. Noteringsprisen er satt for å følge målprisen som settes i jordbruksoppgjøret. Det kan likevel være avvik i perioder for å sikre at tilbud og etterspørsel er i likevekt, men gjennomsnittlig noteringspris skal i utgangspunktet tilsvare målpris.

---

¹⁴ <https://medlem.tine.no/melk/regelverk-og-melkepris/melkepris-og-satser/melkepris-for-ku>

Figur 4-1 Illustrasjon av forholdet mellom de ulike prisene innen meieri. Kilde: Menon

Basisprisen vil i teorien følge noteringsprisen, men sesong og volumvariasjoner gjør at denne likevel kan avvike. Ved redusert volum vil eksempelvis dekningsbidraget Tine Råvare må ta øke ettersom det blir færre liter å fordele faste kostnader på, noe som vil føre til at noteringsprisen stiger relativt til basisprisen.

Selv om noteringsprisen ikke følger bondens inntekt direkte, bruker vi likevel noteringspris for å sammenligne utviklingen i melk som innsatsfaktor med prisutviklingen videre i verdikjeden. I tillegg til basisprisen mottar melkebøndene driftsstøtte for melkeproduksjon, slik at basisprisen ikke nødvendigvis reflekterer totale inntekter per liter.

Det presiseres at noteringsprisen ikke nødvendigvis fullt ut følger den reelle prisen på melk som innsatsfaktor ettersom det gjennom prisutjevningsordningen gis rabatt eller prispåslag ut ifra melkens anvendelse. Noteringsprisen er likevel utgangspunktet for prisberegningen slik at noteringsprisen vil være en indikasjon på det reelle prisnivået. Prisutjevningsordningen skal i utgangspunktet ikke påvirke den totale prisutviklingen for meieri ettersom dette er en selvfinansierende ordning på tvers av produktene.

4.1.1 Prisutviklingen meierivarer

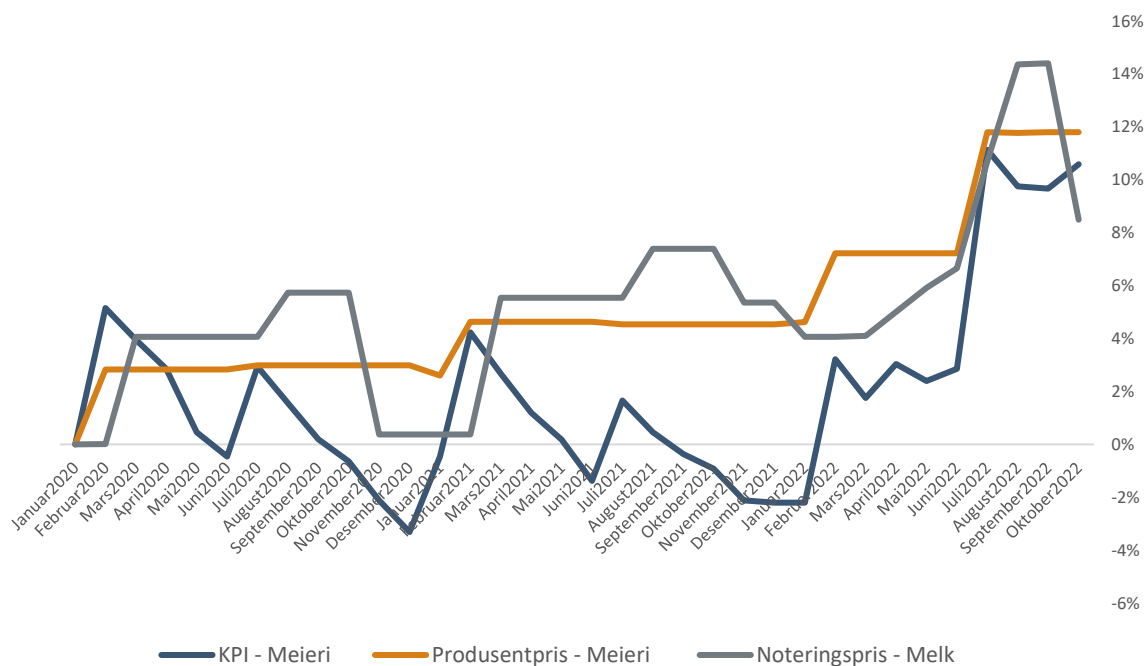
Forbrukerprisene for meierivarer har hatt lavere prisøkning enn leverandørprisene siden 2020, som vist i Figur 1-1. Til tross for prisøkningene fra leverandør ligger prisnivået i flere perioder lavere enn januar 2020. Det ser altså ikke ut som at dagligvareaktørene har klart å ta ut prisøkningene fra leverandørleddet i økte forbrukerpriser eller økte marginer i starten av perioden. I forbindelse med siste prisjustering fra leverandører finner vi derimot en kraftig vekst også i forbrukerprisene som bringer den akkumulerte prisøkningene opp mot økningen i grossistpriser. Historisk har prisene falt i etterkant av justeringen, men fallet har ikke vært like tydelig og vedvarende de to siste periodene. De stigende råvareprisene og prisene på smør og margarin kan gjøre aktørene mer restriktive med prisreduksjoner dersom de forventer også fremtidig prisstigning.

Forbrukerprisene på meierivarer følger i starten et tydelig mønster hvor prisøkninger skjer i forbindelse med leverandørenes prisøkninger, for å falle relativt jevnt frem til neste justering fra leverandørene. Tilsvarende har grossistprisene fulgt mønsteret med større prisendringer i hovedforhandlingene, og mindre justeringer i sommervinduet. Noteringsprisen synes å følge et mønster med lavere priser i vintermånedene og høyere priser i sommermånedene.¹⁵ Tilsvarende variasjon gleder også for basisprisen, for å stimulere til en jevnere

¹⁵ For april 2022 er det benyttet et snitt av mars og mai, ettersom måletidspunktet falt i påske hvor noteringsprisen faller kraftig grunnet lav etterspørsel.

melkeproduksjon da det tradisjonelt har vært lav produksjon i sommermånedene.¹⁶ I jordbruksoppjøret sommeren 2022 ble målprisen satt opp med 36 øre, som korrigert for økte kostnader hos Tine Råvare ga en økning i basispris på 33 øre (8 prosent). Dette ga samtidig en kraftig økning i grossistprisene i juli, mens det de foregående årene har vært mindre endringer i sommerhalvåret.

Figur 4-2 Prisutviklingen på meierivarer og noteringsprisen for melk. Kilde: Menon basert på NIBIO

4.1.2 Smør

Prisene på smør har fått mye oppmerksomhet i media ettersom 12-månedersveksten i oktober 2022 var svært høy.¹⁷ Forbrukerprisene for smør har likevel hengt etter prisøkningene fra produsentene i store deler av 2020-2022, som vist i Figur 4-3. Mens priser fra produsent har steget jevnt siden starten av 2020, har forbrukerprisene hatt lav vekst, og flere perioder med prisfall i perioden frem til prisjusteringsvinduet i februar 2022. Etter februar 2022 har prisene opplevd en kraftig vekst og tatt igjen økningen i grossistprisene.

Endringer i prisutjevningsordningen for melk har også bidratt til kostnadsøkning for smør. Siden starten av 2020 har satsene for prisutjevningstilskudd for Biproduktgruppe 2 (Smørprodukter dagligvaremarkedet) blitt redusert fra 3,78 til 1,88 kr/l fløte anvendt. Dette bidrar til å øke råvarekostnadene for smørproduksjon til dagligvaremarkedet og bidrar derfor til prisøkninger på produsent og butikknivå.

Internasjonalt har smørprisene også steget kraftig med en årsvekst i innsatsfaktormarkedet i EU på 52,3 prosent, samtidig har forbrukerprisene for smør, margarin og planteoljer økt med 32,5 prosent.¹⁸ Dette indikerer at også

¹⁶ <https://www.aqrianalyse.no/getfile.php/13922-1513670592/Dokumenter/Dokumenter%202013/Notat%202%20-%202013%20melk.pdf> og <https://medlem.tine.no/aktuelt-fra-tine/justert-basispris-i-2021>

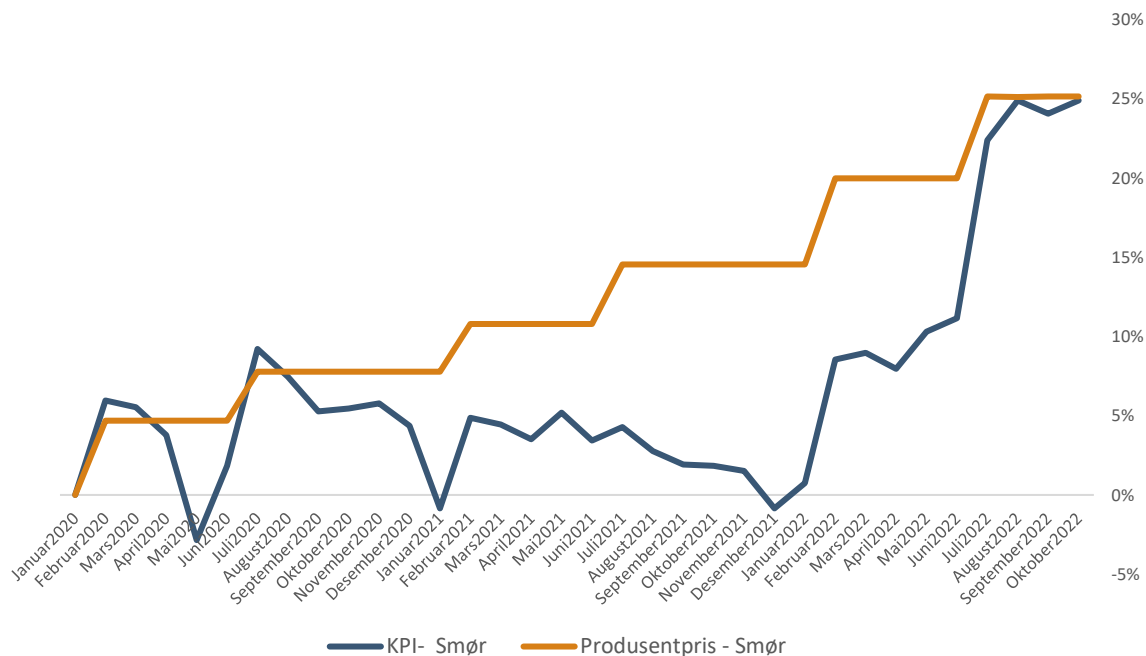
¹⁷ <https://www.nettavisen.no/okonomi/smorprisene-i-varet-dette-folger-ingen-logikk/s/5-95-654715>

¹⁸ European Commission, Price Dashboard, no 125, October 2022

smørsubstitutter, som margarin basert på planteoljer, opplever en prisøkning. Når prisene på substitutter øker gjør det at man i større grad kan ta ut prisøkninger ettersom etterspørselen øker.

Figur 4-3 Prisutviklingen for smør. Kilde: Menon basert på NIBIO

4.2 Kjøtt og kjøttvarer

Primærprodusentene leverer som regel dyrene direkte til et slakteri. Markedsregulator Nortura er den største aktøren, men det finnes andre storskala industriaktører med egne slakterier som Fatland og Nordfjord. Disse aktørene er vertikalt integrerte og leverer kjøttet videre i produksjonskjeden for videreforedling, enten internt eller ved å videreselge til andre aktører. Gjennom sin rolle som markedsregulator har Nortura leverings- og forsyningspris og setter «*planlagt gjennomsnittlig engrospris*», og prisen til industrien og vederlaget til produsentene følger i hovedsak av denne.¹⁹

Industriaktørene som kjøper råvarer gjennom Norturas tilbudspått, bearbeider kjøttet til konsumprodukter før dette videreselges til dagligvareaktørene. Graden av bearbeiding vil også ha betydning for kostnader og hvor stor betydning eventuelle kostnadssjokk har.

4.2.1 Prisutvikling kjøttvarer

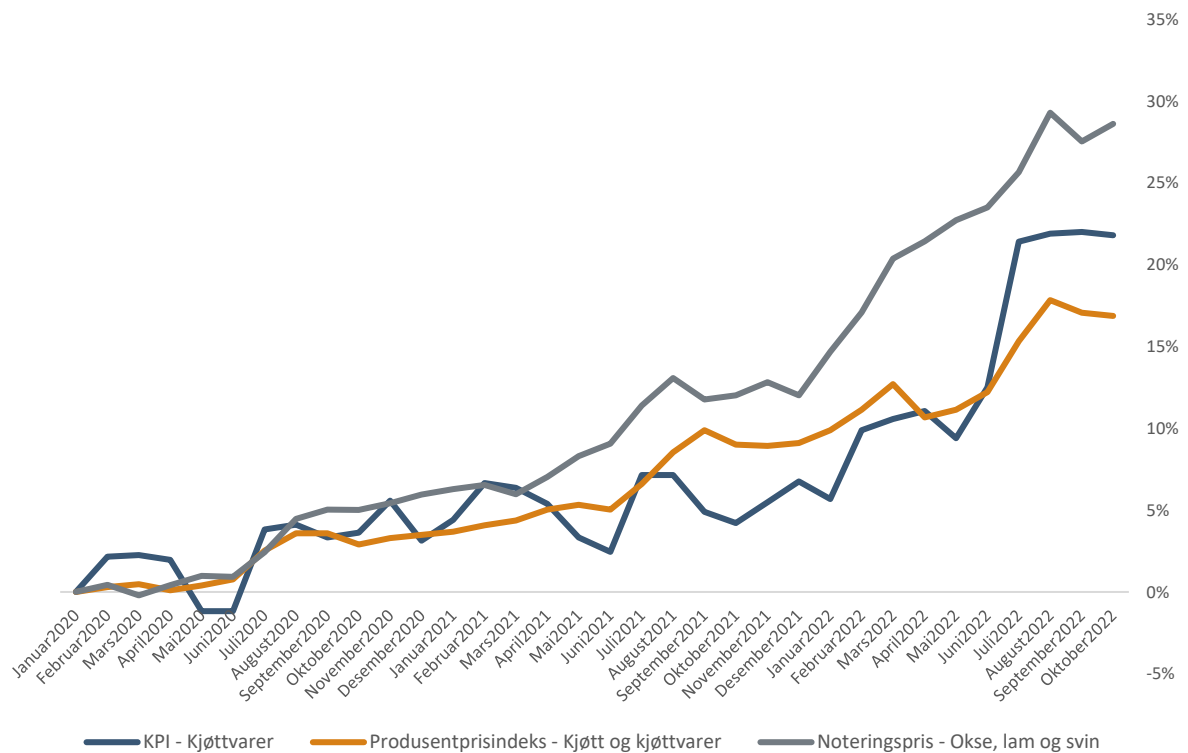
Forbrukerprisene og produsentprisene har utviklet seg relativt likt for kjøttvarer over store deler av 2020-2022, men med større svingninger i forbrukerprisen. Den noterte prisen har hatt en høyere prisvekst enn både forbruker- og produsentpriser, spesielt i siste halvdel i perioden. At noteringsprisen, som er råvarekostnaden,

¹⁹ Engrospris - Kjøttkontrollavgift - Forskningsavgift = Engrospris justert for offentlige avgifter + Verdi av hud/skinn og biprodukter (ikke ull) - Slaktekostnader - Inntransportkostnader - Spesielle trekk (avtaletrekk, nødslakt etc.) - Omsetningsavgift = Veiledende aregningspris for slaktedyr fra Nortura + Norturatillegg + Eventuell etterbetaling = Utbetalingspris til produsent

har økt mer enn utsalgspris kombinert med økte transport- og strømkostnader indikerer at marginene i videreforedling og detaljistleddet ikke har økt, men heller har blitt redusert.

Noteringsprisen benyttet i Figur 4-4 er et vektet snitt av noterte priser for okse, lam og svin.²⁰ Vektingen er gjort forholdsvis enkelt, og vi ser derfor også på utviklingen av de noterte grossistprisene av de ulike kjøttslagene isolert opp mot forbrukerprisene. Produsentprisindeksen er SSBs produsentprisindeks for bearbeiding av kjøtt og kjøttvarer for hjemmemarkedet. Produsentpris skal telles «ved fabrikkdør», men vi har ikke oversikt over om og i hvor stor grad det er dobbelttelling av produkter som går gjennom flere transaksjonsledd i verdikjeden.

Figur 4-4 Prisutvikling i noteringspris, produsentprisindeks, og konsumprisindeks for kjøttvarer. Kilde: Menon basert på SSB/NIBIO

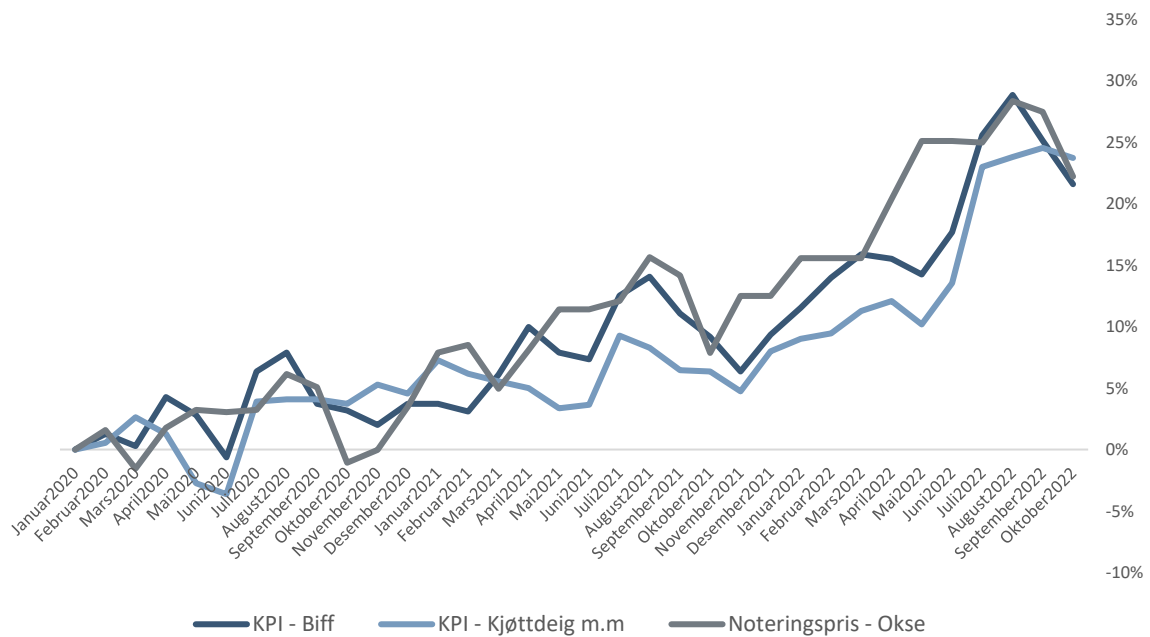
4.2.2 Storfe

Noteringsprisen på storfe²¹ og forbrukerprisene vist i Figur 4-5 synes å bevege seg likt, og med relativt like svingninger i 2020-2022. «Kjøttdeig m.m» inneholder også kjøtt fra andre dyreslag, men kjøttdeig og karbonadedeig av storfe utgjør hoveddelen av omsetningen. Kjøttdeig inngår relativt hyppig i VGs matbørs: Fersk karbonadedeig 400g har inngått hele 16 ganger siden 2017, noe som kan gjøre kjedene mer restriktive med å øke prisene. Vi observerer likevel at forbrukerprisene tar igjen prisøkningene på noteringsleddet ved slutten av 2022.

²⁰ Basert på NIBIOs prisstatistikk og omsetningstall for 2020.

²¹ Ung okse, kastrat og kvige, vektgruppe 250,1-325, klasse O

Figur 4-5 Noteringspris på okse og forbrukerpriser på storfeprodukter. Kilde: Menon basert på NIBIO

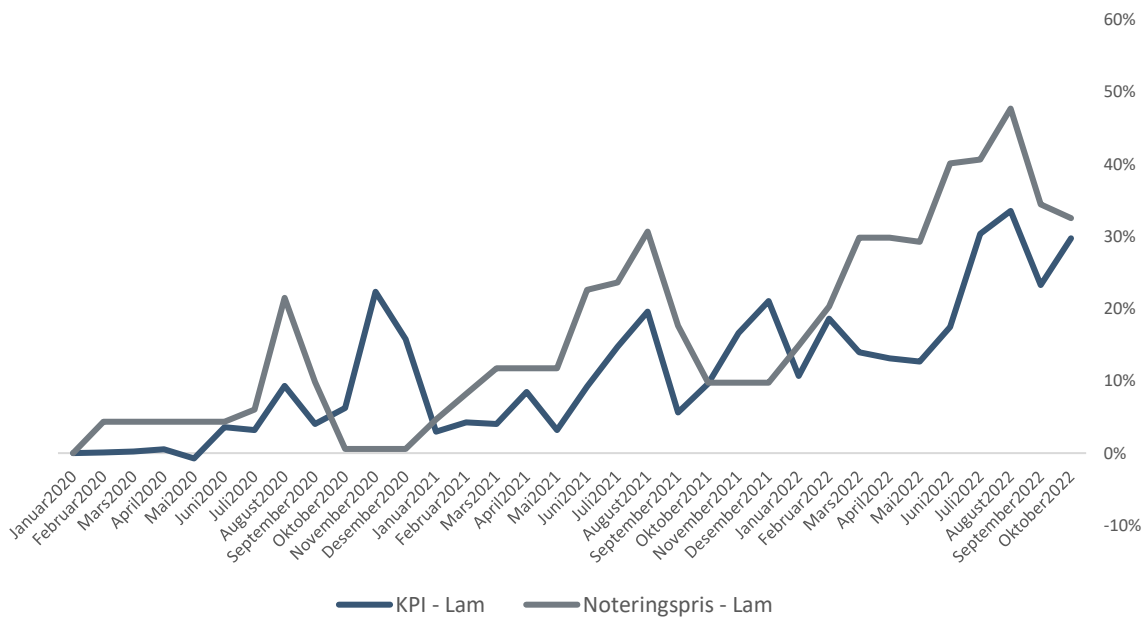
4.2.3 Lam

Både forbrukerprisene og noteringsprisene på lam viser stor prisvariasjon i løpet av året, som vist i Figur 4-6. Dette har trolig sammenheng med sterkt sesongpreg både knyttet til produksjon og etterspørsel. 80 prosent av lammet slaktes på høsten og lam spises tradisjonelt på høsten, jul og påske i Norge.²² Likevel har det vært en betydelig prisvekst over perioden, særlig for noteringsprisene.

Produksjonstid og grad av foredling kan trolig forklare noe av prissvingningene og at forbrukerprisene og noteringsprisene opplever prissvingninger på så forskjellige tidspunkt. Rundt jul konsumeres mye lammeprodukter med høyere viderefedlingsgrad, som pinnekjøtt, lammerull og smalahove, som kan gi en høyere kilopris. Produktene har samtidig lang produksjonstid noe som kan forklare hvorfor noteringsprisene opplever et hopp en stund før forbrukerprisene stiger i november/desember.

²² <https://www.matprat.no/artikler/matproduksjon/fakta-om-sau-og-lam/>

Figur 4-6 Noteringspris på lam og forbrukerpriser på lammeprodukter Kilde: Menon basert på NIBIO

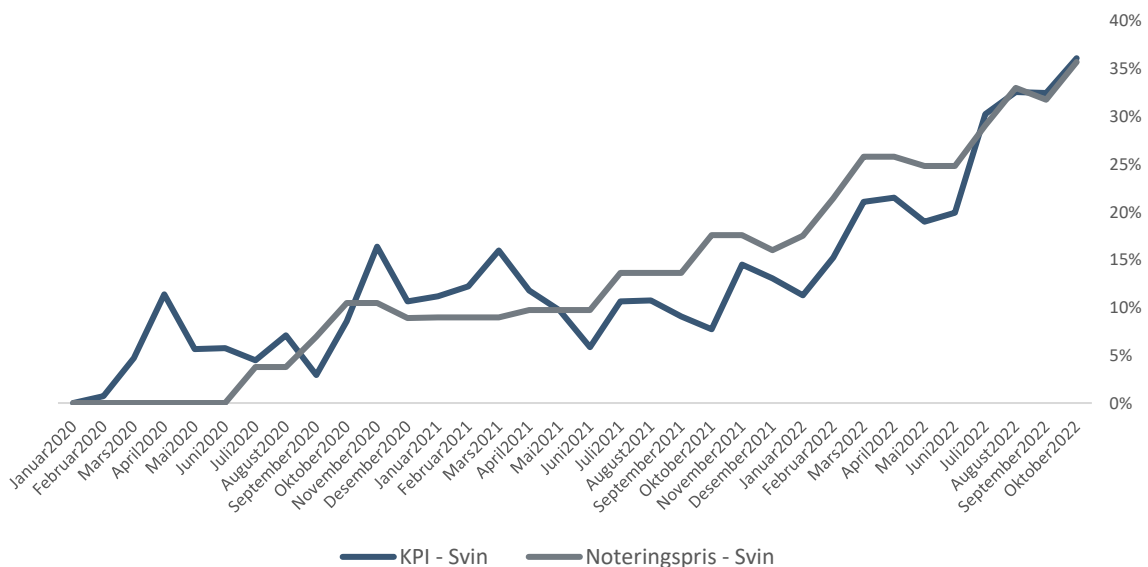

4.2.4 Svin

De noterte prisene for svin har steget relativt jevnt over hele perioden med noen mindre prisfall, som vist i Figur 4-7. Etter stor variasjon i forbrukerprisene i starten av perioden har forbrukerprisene og de noterte prisene på svin å bevege seg relativt likt fra juni 2021, hvor forbrukerprisene har fulgt endringen fra forrige måneds noterte pris. Fra juli til oktober 2022 er prisendringene nesten identiske.

Som nevnt har vi ikke informasjon om prisendringer på produsentnivå for de ulike kjøttslagene. At forbrukerprisene følger noteringsprisen så tett indikerer likevel at denne i likhet med forbrukerprisene har fulgt noteringsprisen.

Figur 4-7 Noteringspris på svin og forbrukerpris på svineprodukter. Kilde: Menon basert på NIBIO

4.3 Kylling og egg

Kylling har ikke en direkte markedsregulator, slik som Nortura er for andre typer kjøtt. Dette begrunnes blant annet med at produksjonssyklusen er kortere slik at aktørene selv har mulighet til å regulere produksjonen. Det settes likevel en referansepris i jordbruksavtalen som åpner for import til referansepris dersom den noterte prisen overstiger maksprisen i to uker. I siste del av 2022 har denne maksprisen blitt økt til referansepris pluss 25 prosent (sammenlignet med tidligere 10 prosent) for å ta hensyn til økte kostnader og økt markedsvolatilitet. Produsentene har dermed blitt gitt anledning til å ta ut en større prisøkning for å dekke økte kostnader før det blir åpnet for import med redusert toll.

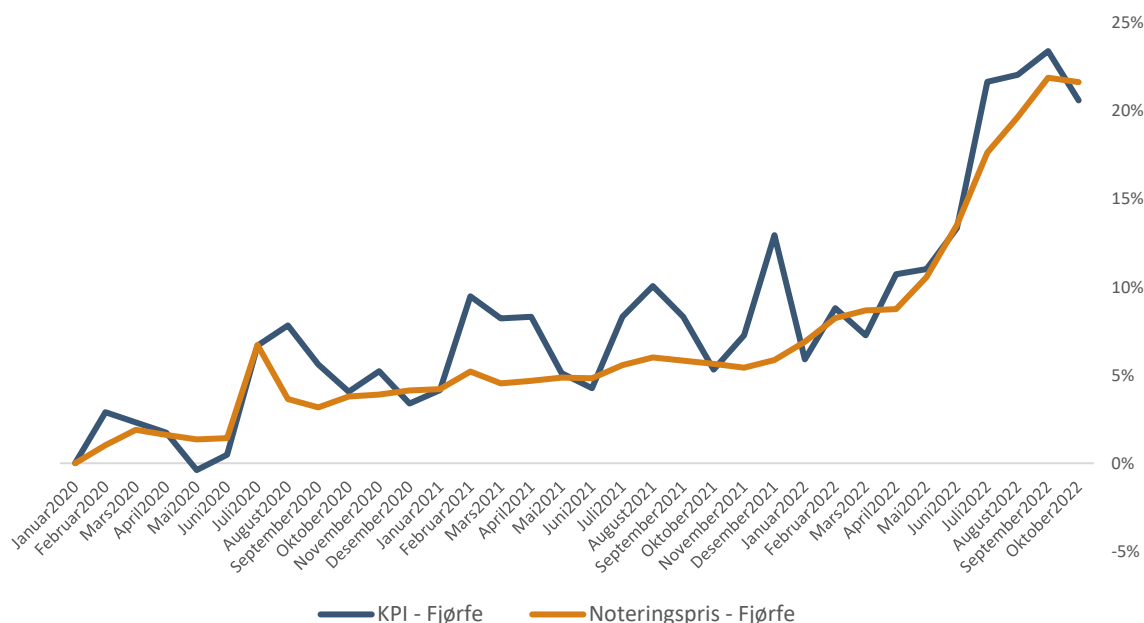
I tillegg til et annet reguleringsregime for kylling er også verdikjeden noe annerledes ved at Reitan (Rema 1000) eier sin egen storskala virksomhet innen industri og rugeri gjennom Norsk Kylling AS. Coop har også sin hovedleverandør, Den Stolte Hane, som er uavhengig fra Nortura.

For egg setter Nortura, tilsvarende som for kjøtt, en planlagt gjennomsnittlig engrospris. Bøndenes faktisk utbetalte pris følger av engrosprisen, men er justert for ulike trekk og avgifter. Nortura kan gjøre ulike grep for å sikre prisen i markedet, og ga blant annet tilskudd for opphold i produksjonen i 2022.²³ Tilsvarende som for kjøtt har Nortura mottaks- og leveringsplikt for egg.

4.3.1 Kylling

Forbrukerprisene på kylling synes å ha fulgt noteringsprisene relativt tett, men med en høyere variasjon i prisene som vist i Figur 4-8. Prisene har økt midlertidig særlig i forbindelse med prisjusteringsvindue fra leverandørene, men også på tilfeldige tidspunkt.

Figur 4-8 Noteringspris og forbrukerpris på fjørfe. Kilde: Menon basert på NIBIO

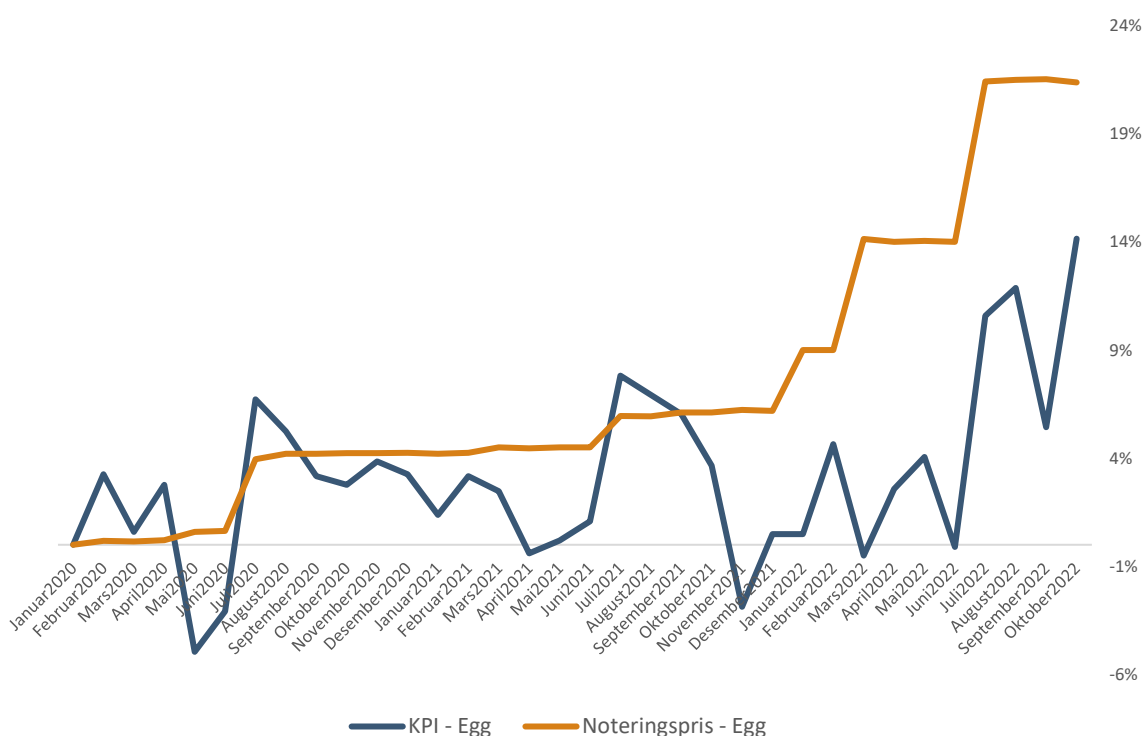
²³ <https://medlem.nortura.no/siste-nytt/tilskudd-til-midlertidig-opphold-i-eggproduksjon-article46009-11795.html>

4.3.2 Egg

Noteringsprisen på egg har steget over hele perioden, men veksten tiltar kraftig i 2022. Samtidig har forbrukerprisene på egg vært volatile, men med relativt flat utvikling i pris over tid. Etter sommeren 2022 ser vi likevel en økning i forbrukerpriser, men denne er ikke like høy som økningen i noteringspriser har vært over perioden.

Nortura har i perioden gjennomført flere tiltak for å redusere eggproduksjonen. I tillegg til tilskuddet for opphold i produksjonen i 2022, som forventes å ha full effekt i 2023, er mengden egg i 2022 redusert gjennom redusert verpetid og ved å ta egg ut av verdikjeden for humant konsum ved å benytte det som dyrefor.²⁴ Dette kan forklare, i hvert fall deler av, prisøkningen vi observerer i noteringsprisen.

Figur 4-9 Noteringspris forbrukerpriser på egg. Kilde: Menon basert på NIBIO

4.4 Frukt og grønt

Tilsvarende som for kylling blir det fastsatt en målpris for potet, 10 grønnsaksslag og epler. Tollsatsene justeres om den noterte prisen overstiger referanseprisen med 20 prosent to uker på rad for avtaleåret 2022-2023, mot 12 prosent tidligere. Det som er spesielt for frukt og grønt markedet, er at det for mange produkter er sesongbasert produksjon slik at norskproduserte varer kun er tilgjengelig i deler av året. Tollsatsene følger derfor produksjonssyklusen, slik at det ikke settes målpriser i periodene hvor tollsatsene er fjernet/satt ned. Poteter, kepaløk og gulrot har målpris og fullt nivå på toll hele året.²⁵

²⁴ Nortura, Markedsprognose kjøtt og egg pr. november 2022, <https://totalmarked.nortura.no/getfile.php/13426141-1669378123/Totalmarked/Prognose/PrognoseKj%C3%B8ttEggNov2022.pdf>

²⁵ Grøntsektoren mot 2035, 2020, Rapport fra rådgivende utvalg for innovasjon, vekst og økt norskandel i grøntsektoren, Landbruksdirektoratet.

Primærprodusentene selger frukt og grønt gjennom samvirker som Gartnerhallen og Nordgrønt direkte til dagligvareaktørene. NorgesGruppen og Remas innkjøp er organisert gjennom Bama, men kjedene håndterer logistikk selv. Da det ikke er en markedsregulator innen frukt og grønt, er det Landbruksdirektoratet som innhenter noterte priser.

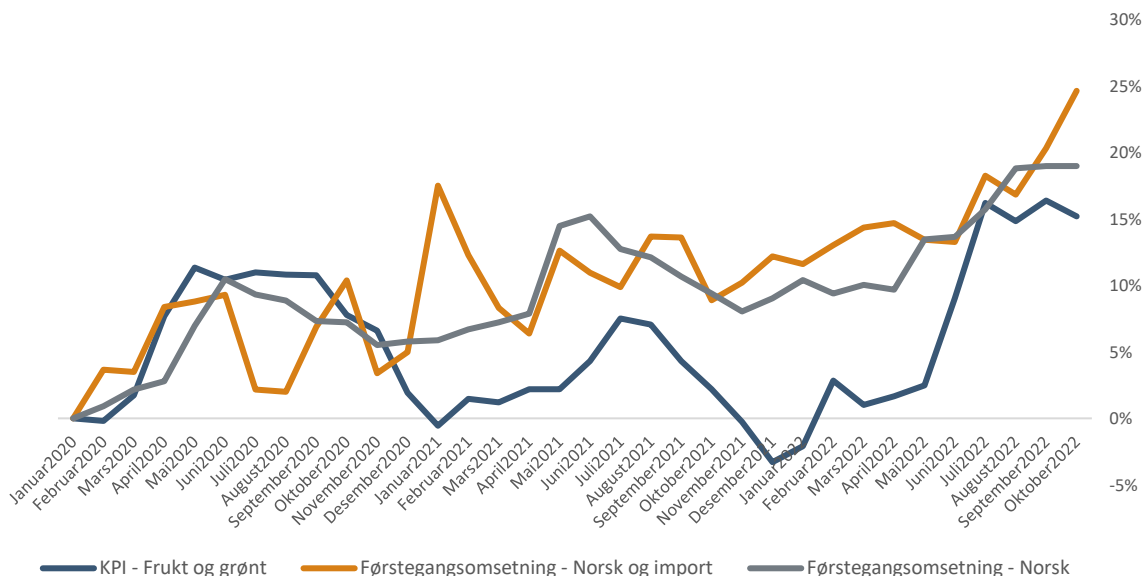
4.4.1 Prisutvikling frukt og grønt

Frukt og grønt består av en rekke ulike produkter, og graden av import varierer med sesong. Den totale andelen norskproduserte grønnsaker er 52 prosent ikke medregnet poteter, som har en norskandel på 75 prosent. Kålrot har høyest norsk andel med 99 prosent norskprodusert i 2021, etterfulgt av gulrot (95 prosent), hodekål (89 prosent), rosenkål (81 prosent), selleri (78 prosent) og agurk (74 prosent).

Siden produksjonen og forbruken varierer med sesong, er det vanskelig å direkte måle utvikling i forbruker- og produsentpriser. I Figur 4-10 benytter vi SSBs indeks for førstegangsomsætning, som skal dekke første gang produktet blir omsatt innenlands både for norskproduserte og importerte varer.

Forbrukerprisene synes å følge svingningene i norskprodusert frukt og grønt, men ligger for perioden 2021 og førte halvår 2022 betydelig under prisene på produsentleddet. Sommeren 2022 øker prisene likevel kraftig, men ligger i oktober 2022 fortsatt 5 prosent under økningene i produsentprisene. Utviklingen i førstegangsomsætning for norske varer og norske varer inkludert import har fulgt hverandre relativt tett årene 2020-2022, men med noen unntak.

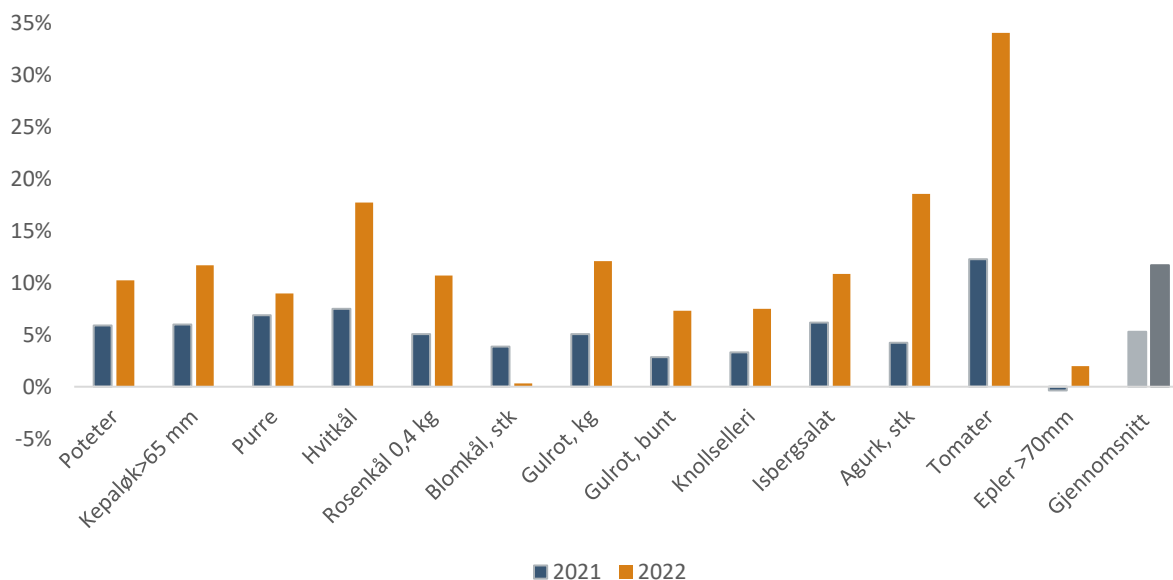
Figur 4-10 Utviklingen i konsumprisindeksen og indeks for førstegangsomsætning på frukt og grønt. Kilde: Menon basert på SSB

4.4.2 Utvalgte grønnsakslag

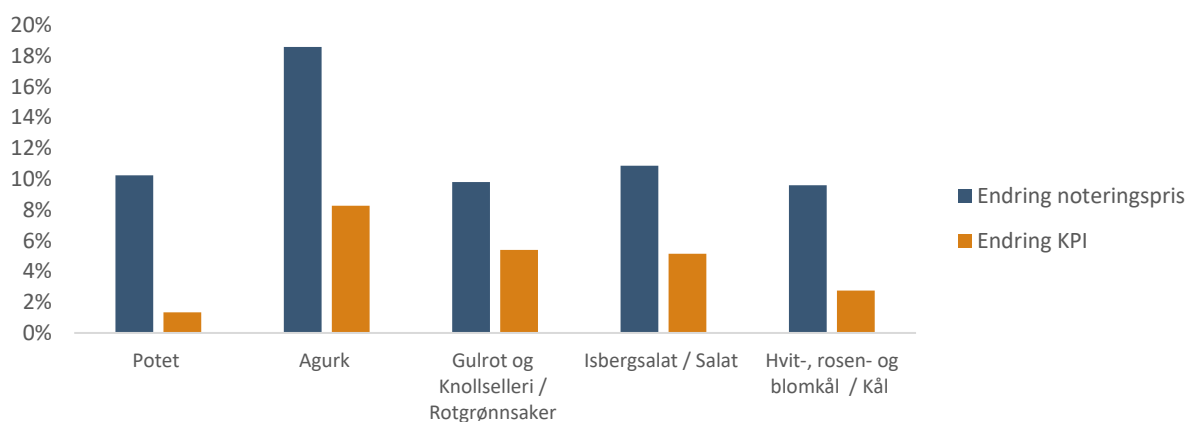
Basert på statistikk fra Landbruksdirektoratet har vi estimert uvektede gjennomsnittlige priser for utvalgte grønnsakslag per år.²⁶ Figur 4-11 viser endringer i noterte priser relativt til 2020. Mellom 2020 og 2022 har det vært prisvekst for de fleste produktene, men med stor variasjon på tvers av de ulike typene.

Figur 4-11 Vekst siden 2020 for målprisvarene innen frukt og grønt i prosent. Kilde: Landbruksdirektoratet

SSBs konsumpris er i noen tilfeller brutt ned på spesifikke varekategorier som gjør det mulig å sammenligne noteringspriser med butikkpriser. Utviklingen for utvalgte grupper som er representert i begge statistikkene, og har relativt høy norskandel, er presentert i Figur 4-12. Det presiseres at kategoriene ikke kan sammenlignes direkte, og prisendringene er ikke vektet. Basert på figuren ser det likevel ut som prisøkningene for frukt og grønt vært størst på primærleddet, og at marginen i dagligvareleddet er redusert.

Figur 4-12 Prisendring i noteringspris og konsumpris siden 2020 for utvalgte grønnsakssorter. Kilde: Menon basert på Landbruksdirektoratet og SSB

²⁶ For 2022 frem til uke 47

5 Hva skjer internasjonalt?

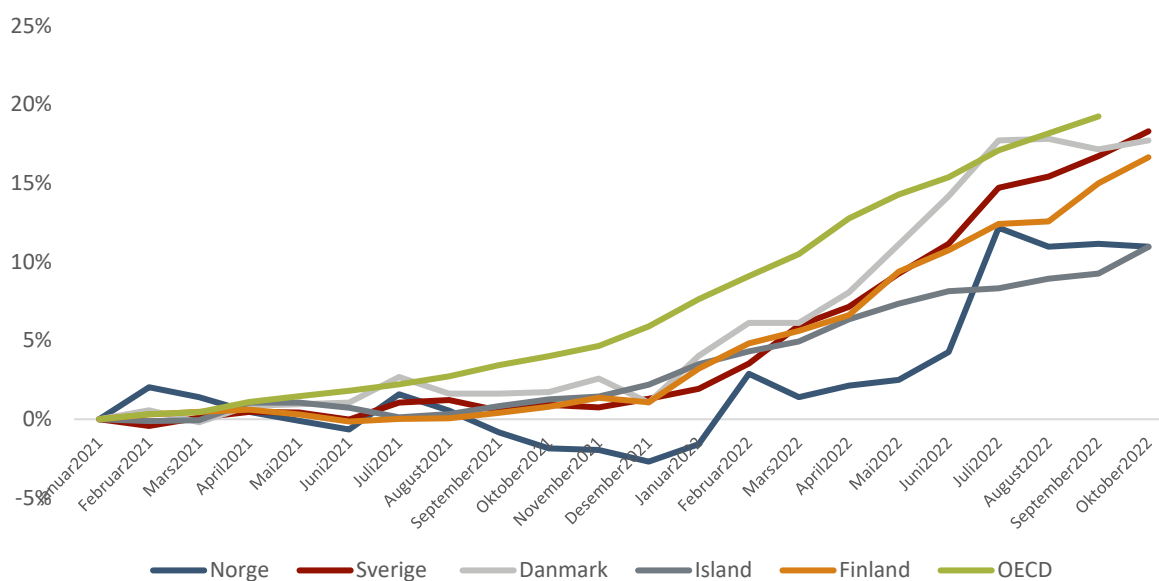
Matvareprisene i Norge har steget mindre enn i andre land, også våre nordiske naboer. Resultatene for europeiske, børsnoterte dagligvareaktører er ganske varierte i 2022. Flere rapporterer likevel om pressende marginer.

5.1 Prisene stiger internasjonalt

Konsekvensene av pandemien og krigen i Ukraina har ført til økte matpriser også internasjonalt. Figur 5-1 viser utviklingen i matvareprisene for de nordiske landene og OECD samlet fra januar 2021. Prisene har jevnt over holdt seg stabile frem til 2020, men tiltar så kraftig. For eksempel ser vi at matprisene i Sverige har økt med 18 prosent det siste året. Økningen er særlig drevet av prisøkningen på melk, ost og egg.²⁷

Norge ligger under utviklingen for de øvrige landene, men henter inn igjen Island på slutten av perioden. I likhet med Norge er ikke Island en del av EU og fører en nasjonal jordbrukspolitikk, med lignende støttenivå.²⁸ Et høyt støttenivå kan være en forklaring på hvorfor utviklingen har vært relativt lik.

Figur 5-1 Prisutviklingen for matvarer og ikke-alkoholholdige drikkevarer i de nordiske landene og OECD. Kilde: OECD

Utviklingen viser at prisøkningene på matvarepriser ikke er unik for Norge, og at deler av prisøkningene derfor har sitt utspring i de internasjonale verdikjedene for innsatsfaktorer. Norge har i utgangspunktet et høyt prisnivå på dagligvarer, noe som kan forklare hvorfor prisstigningen er lavere, ettersom veksten i prisene på varer og råvarer i det internasjonale markedet vil være lavere i prosent av norske priser.

²⁷ Fortsatt vill prisvekst i Sverige | DN

²⁸ <https://data.oecd.org/agrpolicy/agricultural-support.htm>

5.2 Utviklingen i marginer for internasjonale dagligvareaktører

Kostnadsøkningene som har truffet den norske dagligvarebransjen (økte råvarepriser og økte strøm- og energikostnader), samt redusert etterspørsel etter pandemien, er faktorer som også påvirker dagligvarebransjen i andre europeiske land. Selv om det ikke ennå finnes tilgjengelige regnskapstall for de fleste norske dagligvareaktører for 2022, kan vi bruke utenlandske tall for å vurdere hvordan marginutviklingen i år generelt ser ut i bransjen sammenlignet med tidligere år.

Resultatene for europeiske, børsnoterte dagligvareaktører er ganske varierte i 2022. Blant annet har dagligvaredetaljisten Kesko i Finland hatt økt salgsvolum, og resultatet for tredje kvartal 2022 var det beste selskapet har hatt noensinne.²⁹ Derimot rapporterer dagligvaredetaljisten Ica i Sverige om pressede marginer særlig innenfor dagligvare, ettersom kostnadene har økt og volumene er blitt redusert.³⁰ I Storbritannia opplever de største dagligvareaktørene, Tesco, Sainsbury, Morrisons, Marks & Spencers, Co-operative og Aldi, det samme. Marginene er under press pga. kostnadsutviklingen og redusert kjøpekraft hos konsumentene. Tesco rapporter så langt om et resultatfall på 10 prosent i 2022.³¹ Sainsbury rapporter om resultatfall på 8 prosent i første halvår 2022.³²

---

²⁹ <https://www.kesko.fi/en/media/news-and-releases/news/2022/kesko-interim-report-for-1-jan.--30-sept.-2022-sales-growth-improved-profit/>

³⁰ <https://www.icagruppen.se/arkiv/pressmeddelandearkiv/2022/ica-gruppens-delarsrapport-tredje-kvartalet-2022/>

³¹ [Tesco lowers profit sights as British shoppers face winter crunch | Reuters](#)

³² [Sainsbury's profits fall as households shop early for Christmas to spread cost | J Sainsbury | The Guardian](#)

6 Norske rapporterte resultater for 2022

Alle de norske aktørene melder så langt om fallende marginger. Industriprodusentene melder om økt omsetning, mens omsetningen faller innen detaljhandel. Omsetningsveksten hos leverandører synes dermed å skyldes at prisene har økt, samtidig som restaurant og storhusholdningsmarkedet har tatt seg opp etter korona.

Orkla er et internasjonalt konsern, men har en vesentlig del av sin omsetning i Norge. Konsernet presenterte betydelig omsetningsvekst på 9,6 så langt i 2022.³³ Selskapet hadde likevel en noe lavere driftsmargin med 9,4 prosent så langt i 2022 mot 11,1 prosent samme periode 2021. Driftsmarginen i tredje kvartal var likevel høyere enn året ellers med 10,4 prosent, kun ned 0,6 prosent fra samme kvartal året før.

Nortura melder også om økt omsetning på en milliard for andre tertial 2022.³⁴ De melder likevel at driftsresultatet før avskrivninger er redusert med 500 millioner ned til 209 millioner i perioden. Nortura begrunner dette med økte kostnader for strøm-, transport- og IT-kostnader kombinert med et kraftig fall i dagligvarehandelen. Endringene skyldes også salg av datterselskapet Matiq i samme periode i fjor. Videre er IKT-kostnadene engangskostnader i forbindelse med et datainnbrudd.

Tine rapporter også om økte salgsinntekter, men fallende marginer.³⁵ Hittil i 2022 har Tine Gruppen en driftsmargin på 6,1 prosent mot 8,8 prosent i 2021. Marginen har likevel økt i andre kvartal til 7,6 prosent, men tilsvarende periode i fjor var 10,8.

Norgesgruppen rapporterte i sitt halvårsresultat at omsetningen falt med nesten en milliard i første halvår sammenlignet med samme periode i 2021.³⁶ Driftsmarginen var 3,4 prosent, ned 1,5 prosent fra 4,9 samme periode i 2021. Omsetningsfallet for detaljhandel (dagligvarer til privatkunder) er ned med over to milliarder, og driftsmarginen er her 2,2 prosent.

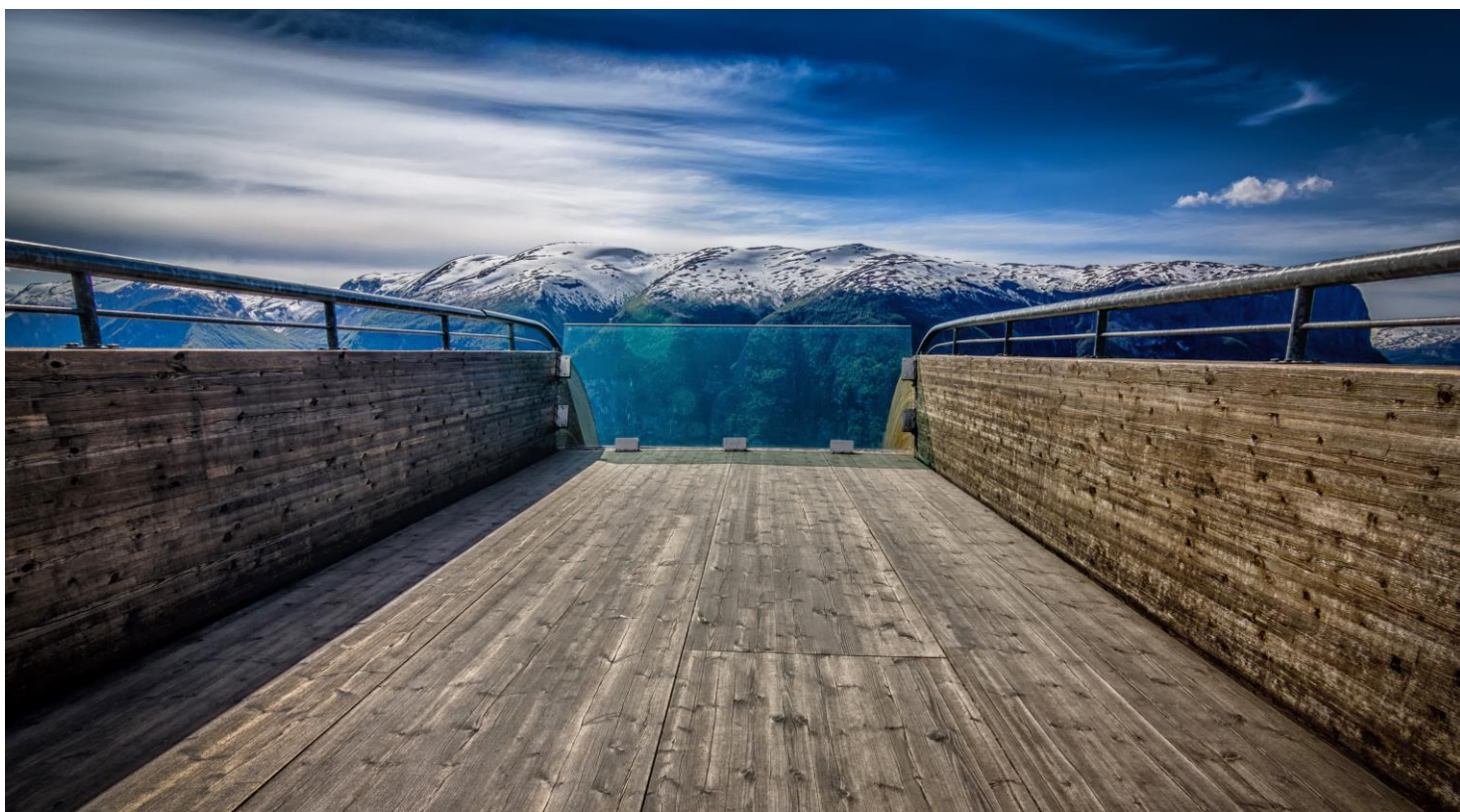
---

³³ https://s29.q4cdn.com/711870714/files/doc_news/Profit-growth-for-the-Orkla-group-2022.pdf

³⁴ <https://medlem.nortura.no/nyheter/kostnadsvekst-gir-nortura-svakt-tertiresultat-article46102-11885.html>

³⁵ <file:///Users/petterkroghnisen/Downloads/TINE%20Gruppen%202022.tertiresultat%202022.pdf>

³⁶ https://www.norgesgruppen.no/globalassets/finansiell-informasjon/halvarsrapport_2022_ngasa_final.pdf

Menon Economics analyserer økonomiske problemstillinger og gir råd til bedrifter, organisasjoner og myndigheter. Vi er et medarbeidereiet konsultentselskap som opererer i grenseflatene mellom økonomi, politikk og marked. Menon kombinerer samfunns- og bedriftsøkonomisk kompetanse innenfor fagfelt som samfunnsøkonomisk lønnsomhet, verdsetting, nærings- og konkurranseøkonomi, strategi, finans og organisasjonsdesign. Vi benytter forskningsbaserte metoder i våre analyser og jobber tett med ledende akademiske miljøer innenfor de fleste fagfelt. Alle offentlige rapporter fra Menon er tilgjengelige på vår hjemmeside www.menon.no.

+47 909 90 102 | post@menon.no | Sørkedalsveien 10 B, 0369 Oslo | menon.no